

Osrednja tema: ZGORNJA PIVKA, DEŽELA PRESIHAJOČIH JEZER

Besedilo in foto: Špela Habič

Pivška kotlina sodi med najbolj obiskane turistične kraje v Sloveniji. Površinski tok reke Pivke se zaključuje s ponorom v svetovno znano Postojnsko jamo. Vendar občudovalci Postojnske jame na svoji poti proti morju ali v notranjost Slovenije dokaj hitro zapustijo Pivško kotlino, zato jim njene druge zanimivosti, npr. presihajoča jezera in izjemna biotska pestrost, ostanejo bolj ali manj skrite. Občina Pivka je z ustanovitvijo Krajinskega parka Pivška presihajoča jezera in ureditvijo Eko-muzeja Pivških presihajočih jezer v Slovenski vasi že naredila pomemben premik v smeri učinkovitejšega ohranjanja in predstavljanja doslej premalo poznanih vrednot tega območja.

Zgornja Pivka je zaradi kompleksnega sistema geološke zgradbe, spreminjanja vodnih razmer, množice presihajočih jezer in velike biotske pestrosti posebnost v slovenskem in mednarodnem merilu. Zavedanje o tem je bilo dolgo »v latentnem stanju«. Pomemben razlog za to je dejstvo, da vse od dvajsetih let preteklega stoletja do novembra 2000 vode na Pivškem niso dosegle tako visokih vodostajev, da bi strokovnjake spodbudile k celostnemu pogledu na ta zanimiv kraški sistem. Prisotnost nekdanje Jugoslovanske ljudske armade, ki je Pivško kotlino izrabljala za urjenje, pa je obenem pomenila resno prepreko za nemoteno raziskovanje območja. Tako v mnogih pogledih Zgornja Pivka še danes ni dovolj raziskana in lahko pomeni izziv raziskovalcem različnih področij.

LEGA IN ZGRADBA ZGORNJE PIVKE

Na poti iz notranjosti Slovenije proti morju vstopimo v Pivško kotlino na prevalu, imenovanem Postojnska vrata, ki je s 609 m n. v. najnižji preval iz sredozemskega bazena v srednjo Evropo. Planoti Nanosa in Hrušice obdajata kotlino na severozahodni in severni strani. Na vzhodu se vzdolž Pivške kotline raztezajo Javorniki, ki se proti jugu razširijo v kraško Snežniško planoto. Zahodni rob Pivške kotline je manj izrazit, tvori ga hrbet Tabora in Slavinski ravniki.

Zgornja Pivka od Knežaka do Nanosa.

Kotlino, katere dno leži med 500 in 600 m n. v., najpogosteje delimo na dva dela. Spodnji del je flišna Postojnska kotlina z najmočnejšim pritokom Pivke, Nanoščico. Zgornja Pivka leži med Prestrankom na severu in Šembijami na južnem delu. Dolga je okrog 16 km in široka 4–5 km. Pri Šembijah se svet strmo spusti v dolino Reke, ki odteka skozi Škocjanske jame v Jadransko morje. Pivka je del črnomorskega povodja in najbolj zahodni krak porečja kraške Ljubljane. Zaradi zelo zanimive geološke podlage Zgornje Pivke meja med jadranskim in črnomorskim povodjem ni preprosto določljiva. To je območje kraške bifurkacije, saj vode podzemno odtekajo v obe morji. Večji del Zgornje Pivke gradijo dobro vodoprepustni kredni apnenci. Padavine ponikajo v podzemlje in odtekajo proti kraškim izvirom. V uravnanem dnu vzdolž rečne struge leže težje prepustne aluvialne naplavine. Na njih se je razvila najdebelejša plast prsti, zato je v tem delu največ ornih njiv in gojenih travnikov.

Dobrih 10 m nad dolinskim dnom proti vznožju Javornikov leži valovito terasasto površje s številnimi vrtačami in globelmi. Tla so plitva in kamnita, primerna bolj za pašnike kot za travnike. Na zahodnem robu Pivške kotline so apnenci narinjeni na eocenski fliš, ki gradi dolino Reke in del Slavinskega ravnika. Plitvo pod površjem ležeči ne-

prepustni fliš preusmerja odtok podzemnih voda z območja Zgornje Pivke in botruje velikim nihanjem kraške podtalnice. V nekaterih globelih se po močnejšem deževju gladina podzemne vode dvigne toliko, da se pojavi na površju v obliki presihajočih jezer. Debelina prsti je v različnih jezerskih globelih različna, kar pogojuje tako rastlinsko sestavo travišč v globelih kot njihovo rabo.

PIVKA IN PRESIHAJOČA JEZERA

Pivka izvira v razširjenem dolinskem dnu pri Zagorju, imenovanem Pivšce. Zaradi pogostih poplav in razlivanja Pivke po poljih so njeno strugo v letih 1936–37 v dolžini dobrih 12 km uravnali in obdali z nasipoma. Poplavljanja polj s tem niso preprečili, saj voda privre na površje na brezštevilnih mestih neposredno iz tal, prav tako pa v tla tudi ponikne. Pojav daje ime pokrajini, saj naj bi beseda Pivka pomenila požiralnik ali svet, ki pije vodo.

Visoko Bačko jezero februarja 2014.

Zgodovinski viri in pričevanja domačinov govore o sedemnajstih presihajočih jezerih. Ne napajajo se iz reke Pivke, saj so bolj ali manj odmaknjena od struge. Ritem pojavljanja površinske vode se od globeli do globeli razlikuje. V tistih z višje ležečim dnom se pojavlja redkeje in odteče hitreje. Nižje ležeča presihajoča jezera pa so pogostejša in trajnejša.

Najjužnejše leži Šembijsko jezero, in sicer na skrajnem jugozahodnem robu Pivške kotline, v bližini Šembij. Severno od Bača ležita Bačko in Laneno jezero. Ob zelo visokem vodostaju se vode iz Lanenega jezera kar po površju pretakajo v nekoliko večje Bačko jezero. Zahodno od Bača, med Knežakom in Zagorjem, leži Kalsko jezero, imenovano po bližnjem gradu Kalc. Z izkopom odvodnega kanala v petdesetih letih preteklega stoletja se je obdobje njegove ojezeritve občutno skrajšalo, kar je omogočilo boljše pogoje za kmetovanje. V bližini gradu sta tudi jezera Veliki dol za Kalcem in Kljunov ribnik. Slednji leži tik ob strugi reke Pivke, kamor odteka voda, ki vre na površje v več izvirih na dnu tega jezera. Dokaj močni, bruha-joči izviri so že mnogokrat izvrgli na površje tudi človeške ribice (*Proteus anguinus*), kar je dalo jezeru ime. Rib namreč zaradi predolgi sušnih obdobj ni ne v jezerih niti v Pivki južneje od Prestranka.

V bližini Zagorja so jezera najbolj zgoščena. Najbližje vasi je Malo Zagorsko jezero, ki je poplavljen pogostejše in daljši čas. Nekoliko bolj odmaknjeno in višje ležeče je Veliko Zagorsko jezero. Pri njiju moramo opozoriti na dokaj pogosto zamenjavo imen, saj ju domačini imenujejo drugače, kot je navedeno v mnogih strokovnih in poljudnih prispevkih. Pri poimenovanju namreč domačini upoštevajo velikost obdelovalne zemlje, drugi avtorji pa velikost ojezerjenih globeli.

V bližini Drskovč sta še dve jezera. Veliko Drskovško jezero je po velikosti tretje jezero na Pivškem. Del njegovih voda se podzemno pretaka v bližnje Malo Drskovško jezero. Naslednje v nizu jezer je Parsko jezero, ki leži v bližini vasi Parje in Parske golobine. Ta je znana kot zanimivo arheološko najdišče s sledmi življenja kamenodobnega človeka.

Radohovsko jezero leži na obrobju Radohove vasi. To je edino izmed Pivških jezer, ki leži na levem bregu Pivke, vanjo se tudi prazni. Na terasi vzhodno od Pivke je Klenik, kjer se pojavlja Klensko jezero.

Precej odmaknjeno pod vznožje Javornikov leži največje in najbolj poznano Palško jezero. Global ledvičaste oblike meri 1.200 m v smeri vzhod-zahod in

650 m v smeri sever-jug. Ob srednjem vodostaju meri jezero dobrih 100 ha površine, njegova največja globina pa je okrog 13 m. Matijeva jama in Kužica

Geološki prikaz in lega jezer na Zgornji Pivki. (vir: Ekomuzej Pivška presihajoča jezera)

Parje s Parskim jezerom (v ospredju), Klenskim dolom in Petelinjskim jezerom (v ozadju).

Palško jezero ob izjemno visokem vodostaju novembra 2000.

Petelinjsko jezero, spodaj Slovenska vas.

sta pravi estaveli na vzhodnem obrobju globeli. Na območju Palškega jezera je zabeleženo izrazito nihanje vodne gladine v podzemlju, izmerjeno v Matijevi jami, in na površju. Razlika med skrajnima vrednostma v suši in ob najvišjem vodostaju znaša kar 50 višinskih metrov. Tudi sicer je za Zgornjo Pivko značilno, da se z oddaljenostjo od struge Pivke povečuje razpon med najvišjim in najnižjim vodostajem kraških voda. Naslednje v nizu jezer je Petelinjsko jezero. Z dnem v višini 532 m je najnižje ležeče Pivško presihajoče jezero in zato tudi najbolj obstojno, saj se voda v njem lahko zadržuje tudi do pol leta. Voda vre na površje skozi številne izvire v dnu jezerske kotanje. Glavni ponori so v severnem delu globeli, v Jeglenku. Nad Petelinjskim jezerom leži na pobočju Okrogleka Trnska jama, ki je s 191 m najdaljša izmed 87 jam na širšem območju Zgornje Pivke. Del voda Petelinjskega jezera podzemno odteka v Žejske izvire, morda tudi v Krajnikov dol, najmanj poznano jezero ob stari poti iz Selc na Bile. V globeli, imenovani Jeredovce, ki je danes del vojaškega

poligona Poček, leži najsevernejše, sedemnajsto presihajoče jezero.

RABA TAL V PRETEKLOSTI

Pred pregledom rastlinstva in živalstva na Zgornji Pivki se dotaknimo časov izpred sto in več let, ko je bila podoba kotline precej drugačna kot danes. Pogled v preteklost je zelo pomemben za razumevanje današnjega stanja in procesov, ki se neprestano odvijajo v naravnem okolju. Že v srednjem veku je bila bližina obmorskih mest usodna za gozdove na Krasu in globlje v notranjosti dežele, tudi na Pivškem. Velike potrebe po lesu za gradnjo obmorskih mest, ladij in oskrbo prebivalstva so se zrcalile v ogolitvi pokrajine. Obenem so rasle potrebe po pridelavi hrane, s tem pa predvsem pritisk velikih čred ovac in koz na travno rušo. Obdelovalne, orne zemlje je bilo na Pivškem premalo, nenadne poplave po obilnejših padavinah pa so pogosto uničevale pridelek, še preden so ga uspeli spraviti v kašče.

Preobremenjeno travno rušo na plitvih, skalovitih kraških tleh Zgornje Pivke je dodatno uničevala še burja, ki je odnašala prst, deževnica pa je z golega površja spirala zemljo v skalne razpoke. V 18. in 19. stoletju je bil večji del »kmetijskih površin« povsem kamnita, gola puščava. Izčrpavanje Krasa in notranjih pokrajin, tudi Pivke, se je vse bolj odražalo v težavnih družbenih in gospodarskih razmerah.

Napredno misleči, zavedni posamezniki, med katerimi sta bila tudi J. A. Scopoli (1723–1788) in J. Ressel (1793–1857), so opozarjali na nujno po vzpostavitvi strokovnih gozdarskih služb za revitalizacijo degradiranih pokrajin. Po začetnih težavah velja za prvi uspeh pogozdovanja nasad črnega bora (*Pinus nigra*), ki ga je zasnoval J. Koller pri Bazovici leta 1859. V naslednjih petdesetih letih je bilo na širšem območju Primorja, tudi na Pivškem, s črnim borom zasajenih več kot 10.000 ha površin. V srednjem delu Zgornje Pivke, med Trnjem in Zagorjem, je bilo do leta 1911 s črnim borom zasajenih okrog 500 ha golih površin. Pri tem so sodelovale cele vasi, vključno z ženskami in otroki. Z razvojem industrializacije in hitrim upadanjem deleža kmečkega prebivalstva na Pivškem po letu 1950 se je pritisk na pokrajino zmanjšal in bor je skupaj z brinjem in drugim grmičevjem začel hitro osvajat opuščene kmetijske površine. Nekdaj povsem ogoljena pokrajina je začela dobivati bolj zeleno podobo, ki pa je lahko tudi varljiva. Požari, ki v sušnih obdobjih tod niso redkost, uničijo skromno humozno plast

in odkrijejo, da rastlinski pokrov raste praktično na golem, kamnitem površju. Današnji preplet travišč, grmičevja in različnih tipov gozdov v Pivški kotlini je torej posledica zgodovinskega družbenega in naravnega razvoja. Tako naravna sukcesija kot vpliv človeka na pokrajino sta procesa stalnega spreminjanja, kar je treba upoštevati tudi v naravovarstvenih prizadevanjih po ohranjanju ugodnega stanja vrst in habitatnih tipov, ki jih varujemo v okviru območij Natura 2000. Stanja narave pač ni mogoče zamrzniti. Zgornja Pivka je skoraj v celoti vključena v omrežje Natura 2000, in sicer v posebno območje varstva Snežnik-Pivka po ptičji direktivi ter v posebno ohranitveno območje Javorniki-Snežnik po habitatni direktivi. V območjih je treba zagotavljati ugodno ohranitveno stanje za skupno kar 34 kvalifikacijskih vrst ptic, 17 drugih vrst rastlin in živali ter 13 kvalifikacijskih habitatnih tipov, od katerih so mnogi prisotni tudi na obravnavanem območju.

Gola pobočja nad Jurščami leta 1895. (vir: Gozd na krasu slovenskega Primorja, Tehniški muzej Slovenije, 1963)

Pri pogozdovanju s črnim borom so sodelovali tudi ženske in otroci. (vir: Gozd na krasu slovenskega Primorja, Tehniški muzej Slovenije, 1963)

ŽIVI SVET ZGORNJE PIVKE

Naravne danosti Zgornje Pivke in presihajočih jezer omogočajo omejeno rabo tal. Kmetijstvo je v veliki meri ekstenzivno, kmetij je malo, a je med njimi za Slovenijo nadpovprečen delež ekološko usmerjenih. Kmetje travnikov v jezerskih globelih praviloma ne gnojijo. Ko vode poniknejo in se zemlja dovolj osuši, jih pokosijo, ponekod tudi dvakrat

Kraški škrgonožec (*Chirocephalus croaticus*) je endemit Petelinjskega jezera. (foto: Slavko Polak)

ali celo trikrat na leto. V nekaterih jezerskih globelih je bilo v preteklosti več njiv, ki so danes večinoma travniki. O tem priča poleg zgodovinskih virov tudi posebna razdelitev parcel na zelo ozke trakove, npr. v Bačkem jezeru. Tako so zagotovili, da je bilo za vsako domačijo na voljo vsaj nekaj obdelovalne zemlje. Strmejša in kamnita pobočja ter terasasti svet med globelmi so primerni za travnike, bolj skaloviti predeli so namenjeni paši ali porasli z gozdom.

Vodni ekosistemi Pivških presihajočih jezer se v marsičem razlikujejo od našega največjega presihajočega Cerkniškega jezera. Ključne razlike so v velikosti, trajanju ojezeritve jezerskih kotanj in v odsotnosti vodotoka, saj skozi Pivška jezera potoki ne tečejo. Poleg tega so Pivška jezera v toplejšem delu leta večinoma suha. Voda se v njih zadržuje predvsem zgodaj spomladi, ko se napolnijo po obilnejšem spomladanskem deževju in ob topljenju snega ter ob jesenskem padavinskem višku, ki se lahko potegne tudi v zimo. Kot je vsako leto razvoj vremena drugačen, se iz leta v leto spreminjajo tudi razmere v jezerih, kar ustvarja zelo zahtevne pogoje za preživetje.

Šele v devetdesetih letih minulega stoletja so raziskovalci začeli podrobneje spoznavati favno presihajočih jezer. Petelinjsko jezero je kot najbolj trajno v pogledu vodnega življa najbolj zanimivo. V njem živi endemit kraški škrgonožec (*Chirocephalus croaticus*). Prvotno je bila vrsta opisana iz mlak ob spodnjem toku Neretve na Hrvaškem, vendar ga tam kasneje niso več našli.

Živel je tudi v dveh mlakah v neposredni bližini Cerkniškega jezera, ki so ju pred leti zasuli in s tem uničili njegovo bivališče. Ob ugodnih pogojih, ko se ujamejo dovolj visoke spomladanske temperature in ojezerjeno Petelinjsko jezero, se vrsta množično pojavlja. S. Polak poroča tudi o najdbah v nekaterih lužah v Jeredovcih. Ti dve jezери sta torej edini lokaciji na svetu, kjer vrsta potrjeno še živi.

Poleg kraškega škrgonožca imata na Pivških jezerih edino nahajališče v Sloveniji še škrgonožec *Branchipus schafferi* in ceponožec *Diaptomus cyaneus*. Ceponožni raki so sicer skupina, ki je na Pivških jezerih zastopana z največ, devetimi vrstami, kar je polovica vseh doslej odkritih vrst nižjih rakov na Pivškem. Našli so še tri vrste iz skupine vodnih bolh, po eno vrsto rakcev enakonožcev in postranic ter dve vrsti dvoklopnikov. Za vrste v presihajočih jezerih je značilno, da potrebujejo čisto, stoječo vodo.

Rastlinski svet Zgornje Pivke je preučen predvsem v večjih jezerskih kotanjah.

Sestoji robatega luka (*Allium angulosum*) na Petelinjskem jezeru.

Celolistni srobot (*Clematis integrifolia*).

njah Petelinjskega, Palškega ter obeh Drskovških in Zagorskih jezer. Seznam M. Lovke iz popisov leta 2000 obsega 182 rastlinskih vrst, a še zdaleč ni zaključen.

Za razliko od precej kamnitih pobočij so tla v dnu jezerskih kotanj globlja. Najnižje, najbolj namočene predele poraščajo zanimive, v Sloveniji redke in ogrožene rastlinske združbe mokrotnih in gojenih travnikov. Znaten del Petelinjskega jezera porašča združba robatega luka (*Allium angulosum*), ki se prepleta z združbo rušnate masnice in visokega trpotca (*Deschampsio-Plantaginetum altissimae*). Ta se pojavlja tudi v osrednjem delu Palškega jezera. Na nekoliko dvignjenem južnem obrobju Petelinjskega jezera in na obeh Drskovških jezerih najdemo redko združbo ilirskega mečka in modre stožke (*Gladiolo-Molinetum*). Lokalno se v navedenih združbah v velikem številu pojavljajo sicer redke in ogrožene vrste, kot so robati luk, celolistni srobot (*Clematis integrifolia*), klobučasta zvončica (*Campanula glomerata*), močvirski svišč (*Gentiana*

Črede ovac pomembno sooblikujejo krajino.

Na vlažnih travnikih domujeta tudi strašnični mravljiščar (*Phengaris teleius*) in močvirski pisanček (*Melitaea diamina*) (na sliki). (foto: Slavko Polak)

Suhi kraški pašniki nad Jurščami.

pneumonanthe), zdravilna strašnica (*Sanguisorba officinalis*), ilirski meček (*Gladiolus illyricus*), dolgolistni pajetičnik (*Pseudolysimachion longifolium*), visoka vijolica (*Viola elatior*), sibirski perunika (*Iris sibirica*) in druge.

Vendar v rastlinskem pogledu niso zanimivi le travniki v jezerskih kotanjah. Tudi suhi kraški travniki planotastega sveta med jezeri in ob vznožju Javornikov so zelo pestri in zaradi ekstenzivnega vzdrževanja s košnjo ali pašo tudi dobro ohranjeni. Na pobočjih Okrogлека nad Petelinjskim jezerom se zgodaj spomladi košatijo gorski kosmatinci (*Pulsatilla montana*). Višje pod vrhom Sv. Trojice rastejo šopi košutnika (*Gentiana lutea*). Tudi rastline iz družine orhidej imajo tod svoje predstavnike, npr. pikastocvetno kukavico (*Neotinea ustulata*) in muholiko mačje uho (*Ophrys insectifera*), ki ju najdemo na travnikih z razgledom na Palško jezero. Bregove bližnjih vrtač krasijo nezgrešljivi zlati koreni (*Asphodelus albus*).

Dnevni metulji Pivške kotline so najbolj raziskana skupina živali, zlasti po zaslugi S. Polaka in R. Verovnika. Seznam obsega kar 106 vrst dnevnih metuljev, kar predstavlja 58 % vseh slovenskih vrst, in to na ozemlju, ki zavzema le 0,4 % površine Slovenije. Prav po deležu dnevnih vrst metuljev dosega Zgornja Pivka najvišjo vrednost.

Vlažni travniki v dnu jezerskih kotanj so s pestrimi rastlinskimi združbami

pomemben habitat močvirnih pa tudi mezofilnih vrst metuljev. Rastline se polno razvijejo šele potem, ko vode presahnejo, temu pa sledi tudi razvoj metuljev. V posebnem ohranitvenem območju Nature 2000 Javorniki-Snežnik so kot kvalifikacijske vrste navedene tri vrste metuljev Pivških jezer: močvirski cekinček (*Lycaena dispar*) in strašnični mravljiščar (*Phengaris teleius*), ki ju uvrščamo med metulje močvirnih habitatov, ter travniški postavnež (*Euphydryas aurinia*), ki je dokaj pogost tako na močvirnih kot na suhih kraških travnikih.

Pikasti pisanček (*Melitaea cinxia*), jetičnikov in temni pisanček (*Mellicta aurelia*, *M. britomartis*), mali tratar (*Clossiana dia*), travniški okarček (*Coenonympha glycerion*) in širokorobi mnogook (*Plebeius argus*) so tipični predstavniki travniških vrst metuljev. Na zaraščajočih se površinah z obilico grmičevja in na robovih presvetljenih hrastovih gozdov se spreletavajo črni apolon (*Parnassius mnemosyne*), scopolijev zlatook (*Lopinga achine*) in modri hrastar (*Quercusia quercus*). Manjše, gole, kamnite površine na obrobjih Palškega in Petelinjskega jezera so habitat toploljubnih kraških predstavnikov metuljev, kot sta npr. kraški argos (*Lyasandra coridon*) in turkizni modrin (*Plebicula doryalis*).

V raziskavah hroščev B. Drovenika je bilo leta 2000 na šestih večjih jezerih najdenih 6 novih vrst hroščev za Slovenijo. Tudi v tem pogledu izstopata Palško in predvsem Petelinjsko jezero. Petelinjsko jezero je tipsko nahajališče vodnega hrošča *Hydroporus zimmermani*. Bukov in alpski kozliček (*Morimus funereus*, *Rosalia alpina*) sta kvalifikacijski vrsti v Natura 2000 območju Javorniki-Snežnik. Medtem ko je bukov kozliček tako na Pivškem kot v ostalih delih območja dokaj pogost, pa prisotnost alpskega kozlička na tem območju še ni potrjena. Zanimiva je prisotnost stepske vrste kraškega poljskega kozlička (*Dorcadion arenarium*), ki ga navaja S. Polak. Vrsta je zaradi zaraščanja kraških travnikov zelo ogrožena. Polak omenja še hrastovega in skopolijevega kozlička (*Cerambyx cerdo*, *C. scopoli*), rogača (*Lucanus cervus*) in orjaškega krešiča (*Procerus gigas*). Celoten seznam hroščev (brez jamskih vrst) na Pivškem obsega 211 vrst. B. Drovenik ocenjuje, da bi bilo treba z raziskavami favne hroščev na območju Pivških jezer nadaljevati, saj je mogoče pričakovati nova odkritja, tudi nove vrste za Slovenijo.

Predvsem po zaslugi domačina S. Polaka so tudi ptice Pivških jezer dobro raziskane. Izmed 127 vrst ptic (34 % slovenskih vrst) jih na Zgornji Pivki gnezdi 70, 5 pa je možnih gnezdil. Za 21 vrst je območje Snežnik-Pivka opredeljeno tudi kot posebno območje varstva.

Rjava cipa (*Anthus campestris*) in slegur (*Monticola saxatilis*) izbirata za gnezdenje danes vse bolj redke goličave, ki jih ponekod še ohranja paša drobnice. Pisana penica (*Sylvia nisoria*), poljski škranec (*Alauda arvensis*), hribski škranec (*Lullula arborea*), rjavi sra-koper (*Lanius collurio*) in veliki strnad (*Miliaria calandra*) dosegajo na Pivškem najvišje gnezdilne gostote v Sloveniji. Za pisano penico so pomembni sestoji grmičevja s prevladujočim črnim trnom, glogom in rešeljiko ter sestoji vrbovja v zaraščajočem se vzhodnem delu dna Palškega jezera. Rjavega sra-koperja pogosto opazimo pri posedanju na izpostavljenih grmih sredi travnikov, kjer opreza za plenom. Odprti travniki s posameznimi grmi ustrezajo tudi velikemu strnadu. Na travnatem, uravnanim svetu med Selcami in Trnjem je D. Tome ugotovil eno največjih gnezditvenih gostot poljskega škranca. Hribski škranec raje izbira zaraščajoča se kamnita pobočja in valovite planjave, kjer sta med pogostejšimi vrstami tudi rumeni strnad (*Emberiza citrinella*) in podhujka (*Caprimulgus europaeus*).

V visokem, pozno košenem travinju v jezerih in na njihovem obrobju pa tudi ob reki Pivki med Zagorjem in Prestrankom gnezdi nekaj parov kosca

V grmiščih na Palškem jezeru gnezdi mnoge vrste ptic.

Malo in Veliko Zagorsko, Veliko Drskovsko in Palško jezero (v ozadju) so obdani z gozdnimi površinami, ki so za obstoj mnogih vrst ključne.

Rjavi srakoper (*Lanius collurio*) s Petelinjskega jezera.

(*Crex crex*). Pogostejša gnezdilka je tod prepelica (*Coturnix coturnix*), repaljščica (*Saxicola rubetra*) gnezdi v manjšem številu.

Pivška jezera so zelo pomembna tudi kot prehranjevalni habitat za vrste na spomladanskih in jesenskih selitvah, saj Pivška kotlina predstavlja prehod med višjimi planotami Snežnika in Javornikov na eni strani ter Trnovskim gozdom, Nanosom in Hrušico na drugi strani. Ojezerjene površine nudijo obilico hrane v obliki semen in žuželk, ki se spreletavajo nad vodo predvsem spomladi.

UPRAVLJANJE OBMOČJA – KP PIVŠKA PRESIHajoČA JEZERA

V Sloveniji je upravljanje območij Natura 2000 z velikim deležem kmetijskih površin velik izziv za naravovarstveno in kmetijsko stroko. Za del Zgornje Pivke je zato pobuda Občine Pivka po zavarovanju njenega ozemlja v Naturi 2000 in osnovanju Krajinskega parka Pivška presihajoča jezera zelo pomembna. Čeprav je bilo v preteklosti že več poskusov zavarovanja obravnavanega območja, nazadnje v okviru Regijskega parka Snežnik (aktivnosti so bile neuspešno zaključene leta 2002), imajo status naravnega spomenika le štiri jezera.

Občina Pivka je leta 2012 začela postopek ustanavljanja KP Pivška presihajoča jezera ob strokovni in pravni podpori Zavoda RS za varstvo narave in Sektorja za naravo pri pristojnem ministrstvu. V sodelovanju z društvom Drobnovratnik je bilo v tem času organiziranih veliko srečanj, namenjenih seznanjanju javnosti o naravovarstvenem pomenu območja, priložnostim za povezovanje in spodbujanje kmetijske dejavnosti ter razvoju trajnostnih, naravnemu okolju

prilagojenih oblik turizma. V času javne razgrnitve osnutka odloka so bile organiziranje štiri javne razprave v naseljih znotraj bodočega parka, potekali pa so tudi sestanki s predstavniki lastnikov zemljišč, kmetov in lovcev, ki so posredovali precej pripomb na osnutek odloka. Več neuspešnih poskusov ustanavljanja zavarovanih območij v Sloveniji nedvomno nalaga težko breme vsem, še tako dobro pripravljenim pobudam in postopkom ustanavljanja novih parkov, saj so prebivalci do tovrstnih ureditev zelo zadržani.

Pomemben doprinos k osveščanju in izobraževanju širše javnosti, tudi domačinov, ima v septembru 2013 odprt Ekomuzej Pivških presihajočih jezer. Sodoben, interaktivno zasnovan celostni prikaz območja vseh sedemnajstih

Ekomuzej Pivških presihajočih jezer v Slovenski vasi.

Rdečega čeladarja (*Cassida murraea*) najdemo na poplavnih mokrotnih travnikih kraških polj. (foto: Slavko Polak)

Pivških jezer je odlična vstopna točka za obiskovalce območja.

Zgornja Pivka je s sedemnajstimi presihajočimi jezери in veliko biotsko pestrostjo tisti del slovenskega ozemlja, ki si nedvomno zasluži več pozornosti strokovnjakov različnih področij. Ustanovitve Krajinskega parka Pivška presihajoča jezera (Uradni list RS, št. 43/2014 z dne 13. 6. 2014) pomeni pomemben premik v smeri učinkovitejšega ohranjanja in predstavljanja doslej premalo poznanih vrednot tega območja. *

Kraški poljski kozliček (*Dorcadion arenarium*) je na suhih kraških travnikih obrobja Pivških presihajočih jezer pogost. (foto: Slavko Polak)